

Anmeldelser

**Jørgen Grønnegård Christensen,
Peter Munk Christiansen, Marius Ibsen**

»Politik og forvaltning«

Systime 1999, Århus, 208 sider, 160 kr.

Bogen er udgivet i undervisningsserien »offentlig forvaltning i Danmark«. Forfatterne har tidligere udgivet bøger i denne serie, og bogen bygger videre på de ældre udgivelser.

Fokus er på den offentlige forvaltning som politisk institution. Forvaltningens relationer til interesseorganisationer fremhæves i særlig grad i et instruktivt kapitel. Blandt andre særdeles velbehandlede emner kan nævnes et afsnit om samspillet mellem stat og kommuner. Blandt det meget interessante kan endelig også fremhæves en spændende diskussion af organisationsformer i den offentlige sektor. Kapitlet har mange gode pointer og ikke mindst interessante cases, men jeg tvivler på, at det er helt let for studerende at bevare overblikket under de meget varierede eksempler. Selv har jeg fx svært ved at se de generelle pointer vedrørende Finansministeriet i det meget kortfattede resume af ministeriets historie. Problemet med hele afsnittet om organisationsformer er nok, at det er skrevet meget koncentreret, og at pointerne ikke trækkes tydeligt nok op efter hver case – bøjninger i neon og gentagelser af pædagogisk art må gerne hjælpe os tungnemme lidt på vej. Gentagelse er jo som bekendt visdommens mor.

Bogen er i øvrigt enkelt struktureret med stort overblik. Den er skrevet i et klart sprog. Den giver megen fundamental information på relativt få sider. Den er spækket med skarpe iagttagelser af folk, der virkelig kan deres stof. I det følgende problematiserer jeg forskellige sider af bogen, men det skal ikke overskygge, at den er fundamentalt god omend lidt rutinepræget. Formentlig

kunne man med fordel have brugt lidt mere tid på dens finish.

Bogen er autoritativ i stil. Denne magistrale stil er måske ikke fra en pædagogisk synsvinkel så hensigtsmæssig som en åbent diskuterende stil. Det fastslås fx uden videre, at moderne bureaukrati-teori tager udgangspunkt i rationel institutionel teori. Det er muligvis rigtigt i Århus og måske endog i København, men vel ikke nogen universel sandhed om den ret så pluralistiske forvaltningspolitologi. Dertil kommer, at det kunne have været relevant at redegøre lidt mere for, hvad rationel institutionel teori er. Bogen kan i det hele taget ikke anvendes af den forudsætningsløse. Den omtaler af og til teorier, som om læseren burde kende dem i stedet for at introducere dem ordentligt.(fx s. 17f) Der henvises uden nærmere specificering og redegørelse til nogle »klassikere«.(s. 59)

Kapitel to ser meget formelt på ministerstyret for så vidt, at den fremhæver ressortautonomien. Allerede Poul Meyer fremhævede for ganske mange år siden, at realiteten i danske regeringer er en anden end de selvberoende ministre. Ministrenes autonomi beskæres i praksis ganske meget af regeringens inderkreds, som bl.a. findes i regeringens nøgleudvalg, og ikke mindst af et mere og mere dominerende Finansministerium. Ministerautonomi er en variabel størrelse, afhængig af hvilken post, man sidder på. Det kunne bogen have fremhævet. Den kunne have været mere diskuterende i spørgsmålet om faktisk ressortautonomi. Den kommer dog i kapitel fire ind på regeringens udvalg, men omtaler ikke nærmere nogen af disse udvalg. Heller ikke de centrale. Det er jo ellers herfra en del af styringen af de mere perifere ministre udgår, som fx af »arme Sonja« som Grønnegård i en anden sammenhæng ganske rammen-de benævnte trafikministeren.

Her og der er bogens stil mere åben, således i diskussionen af A60-modellen over for enhedsorganisationen. I dette afsnit kunne man dog ønske sig lidt mere redegørelse for de seneste 15 års udvikling i ministeriernes organisationsformer.

Bogens titel og tema taget i betragtning kunne man godt have gjort lidt mere ud af at argumentere for, at forvaltningen er politisk. Og fokuseringen på netop interesseorganisationer, ikke fx internationalisering, medierelationer, borgerrelationer el. andet, forekommer ikke helt klart begrundet. Mange steder kunne forfatterne godt have forsynet bogen med flere dokumenterende henvisninger.

Bogen har adskillige småfejl og unøjagtigheder. Det gøres således til hovedforklaringen på nedsettelsen af et udvalg vedr. forholdet mellem minister og embedsmænd, at der skulle være »eksperimenteret« med politiske udnævnelser i Statsministeriet. Det overses, at initiativet oprindeligt kom fra Holger K. Nielsen og at denne snarere pegede på politiserende embedsmænd som et demokratisk problem. Uden at bruge termen tænkte Holger K. Nielsen dermed tilsyneladende mere på policiering af embedsmænd end på partipolitiseret rekruttering.

Ved vurderingen af effekten af udvalgets forslag (i betænkning 1354) byttes der efter min erindring om på tidsrækkefølgen for så vidt angår ansættelsen af en informationskonsulent i Statsministeriet og den efterfølgende regeringsbeslutning om at tiltræde betænkning 1354s anbefalinger. Men i øvrigt deler jeg ganske forfatterens forsigtighed med at vente sig de store effekter af betænkning 1354. Set i bagklogskabens ulideligt klare lys gik betænkningen snarere uden om adskillige væsentlige spørgsmål. Konstaterer jeg ikke uden beklagelse. For den dagsorden Holger K. Nielsen ønskede at sætte – uden at formå det – er sværere at fatte i den almene politiske debat, men det er efter min mening en mere aktuel og vidtrækkende dagsorden i Danmark, end spørgsmålet om en håndfuld ansatte i nogle ministersekretariater har været medlem af Socialdemokratiet el. lign. Dog fremstår betænkningens anbefalinger som et lille skridt i den efter min mening demokratisk set rigtige retning hen mod at give ministeren flere personalemæssige muligheder. Og så er det jo i det

beskrivende på flere måder en meget oplysende betænkning. Om det har gjort det værd at medvirke er så en anden sag.

Oplysningerne om Statsministeriets historie i den her anmeldte bog indeholder fejl. Udviklingen af det moderne Statsministerium begyndte ikke i 1971, men i 1964 (s.96). Bogen oplyser kun lidt om, hvad Statsministeriet foretager sig. Negativ koordination er forkert defineret (s. 81). Der henvises i kapitel tre til kapitel to, hvor det nok burde have været til kapitel fire. Registre i bogen ville være en gevinst. Der mangler på s. 22 henvisning til Peter Bogasons bog i samme serie, der er mere udførlig om fordele ved decentralisering til kommuner.

Væsentligere er det dog, at det kan være svært at forstå, hvad der har motiveret arbejdsdelingen mellem de enkelte bøger i den undervisningsserie, hvori bogen indgår. Isoleret set er den foreliggende bog med de oven for anførte reservationer anbefalelsesværdig.

Tim Knudsen, professor,
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

Steen Scheuer

»Motivation – Aktørmotiver i arbejdslivet«
Handelshøjskolens Forlag 1999, København,
214 sider, 198 kr.

Det er en fornøjelse at læse den tredje og teorihistoriske del af Steen Scheuers doktorafhandling. Her undersøger han et af de væsentlige spørgsmål i samfundsvidenskaben i almindelighed og arbejds sociologien i særdeleshed. Det er nærmere bestemt dualismen mellem den rationelt vælgende reflektive aktør og det socialt-normativt styrede individ. Det er tilgange, der ofte fremstilles som uforenelige, men Steen Scheuers hovedtese er, at der netop ikke er tale om et enten-eller, men derimod om et både-og. Mennesket er – også i arbejdslivet – styret af både rationelle egennyttige valg og af de sociale normer, der er gældende i de grupper og sociale systemer, de indgår i. Om det ene eller det andet aktørmotiv har overvægt er i høj grad situationsbestemt. Under visse betingel-

ser synes den mere økonomisk betingede egennytte at have forrang og under andre betingelser er det de sociale normer, der slår igennem.

Men samtidig er det en afgørende pointe for Steen Scheuer, at der i begge tilfælde er tale om aktører, der i et større eller mindre omfang er aktivt reflekterende og handlende. Der er ikke tale om individer, der skifter mellem at være selvstændigt og aktivt vælgende i den ene situation og passivt agerende i overensstemmelse med de eksisterende normer i den næste situation. Også når individer følger de sociale normer frem for det rationelle valg, er der som regel tale om refleksiv handlen. Som Steen Scheuer selv udtrykker det i det afsluttende kapitel: »Man må ... ikke glemme den enkelte aktørs mulighed for selv refleksivt at forholde sig til ... sociale normer og til hvilken rolle de skal spille i forhold til den enkelte aktørs oplevelse af egen nytte.« (s. 203).

Denne opfattelse er ifølge Steen Scheuer inspireret af Anthony Giddens arbejde, herunder specielt begrebet »reflexive awareness«. Det er naturligvis rigtigt, men der er næppe heller nogen tvivl om, at Steen Scheuers grundsynspunkt i høj grad er et resultat af snart mange årtiers omfattende empirisk forskningsvirksomhed. Når man selv har hænderne dybt begravet i et forskningsfelt som det danske arbejdsmarked og dets aktører, så fremstår det indlysende, at netop sådan reagerer levende mennesker. Min meget positive oplevelse af bogen om aktørmotiver i arbejdslivet hænger da også naturligt sammen med, at jeg med en tilsvarende forskningsmæssig baggrund fuldt ud deler Steen Scheuers grundsynspunkt. Selv om vi igennem årene i konkrete undersøgelsessammenhænge har været meget uenige om mange ting, så er vi altså enige om det væsentlige. Ud over det rent forskningsmæssige parallelløb kan det formentlig også spores tilbage til en fælles fortid som uddannede magistre i det nu hedengangne fag kultursociologi.

Egentlig er hermed refereret, hvad der rent indholdsmæssigt er hovedkonklusionen i Steen Scheuers bog, men den har derudover sin styrke i den metode, der er valgt til afprøvning af hovedtesen. Steen Scheuer vælger at gennemgå tre empirisk baserede hovedværker inden for hver sin retning af arbejdssociologien: henholdsvis human relations-skolen, den aktørcentrerede tilgang og ar-

bejdsproces-tilgangen. Grundideen er så at undersøge, hvad disse forskelligt funderede værker kan sige om de ansattes økonomisk-rationelle eller socialt-normative motiver. De valgte værker er for det første Roethlisberger og Dicksons *Management and the Worker*, der er en gennemgang af human relations-tilgangens klassiske studie fra Hawthorne-fabrikkerne i Chicago i årene omkring 1930. For det andet er det Goldthorpe, Lockwood og medarbejdes aktørcentrerede studie fra bilindustrien i Luton i 1960'erne, *The Affluent Worker*. Og endelig for det tredje er det Burawoys undersøgelse om en anden Chicago-virksomhed i 1970'erne, *Manufacturing Consent*, der er inspireret af arbejdsproces-tilgangen. De to første valg er lette. Det er hovedværker inden for de to retninger af arbejdssociologien. Det tredje valg er knapt så oplagt. Her er det absolutte hovedværk Bravermans *Labor and Monopoly Capital*, der imidlertid er et teoretisk funderet studie, som alene refererer andres empiri og derfor ikke er anvendeligt til Steen Scheuers formål.

Selv om de udvalgte værker ikke i sig selv har spørgsmålet om aktørmotiver som et væsentligt emne, er det alligevel muligt at vurdere dem også i denne sammenhæng. Det kan lade sig gøre, fordi der er tale om omhyggelige empiriske studier, der meget præcist dokumenteres i bøgerne. Og konklusionen på Steen Scheuers analyse er netop, at der i alle tre studier er tale om et både-og og ikke et enten-eller, når de undersøgte ansattes motiver vurderes. De tre værker gennemgås i bogen i hver sit kapitel, der så omkranses af et introducerende og et konkluderende kapitel. En enkel og veldisponeret opbygning.

Steen Scheuer lægger selv meget vægt på, hvordan genlæsningen af de klassiske værker har åbenbaret en række misforståelser og fejltolkninger i den senere arbejdssociologiske debat. I for mange tilfælde gengives andres overfladiske behandlinger af emnet, og derved bliver de samme misforståelser gentaget i løbende bånd. Det gælder ikke mindst Hawthorne-studierne. Det er en udmærket illustration af, at det altid er værd at gå til de klassiske værker selv – i stedet for at lade sig nøje med andres udlægninger. Argumentet vender sig egentlig mod Steen Scheuers eget arbejde, der ellers fremstår som en velegnet introduktion til arbejdssociologien, som både nye studerende og æl-

dre forskere kan have udbytte af at læse. Men da en opfordring til de studerende om at læse klassikerne frem for lærebøger nok kun vil bide på de meget interesserede, så er *Motivation – Aktørmotiver i arbejdslivet* alligevel en anbefalelsesværdig erstatning.

Jørgen Steen Madsen, forskningsleder,
FAOS, Forskningscenter for
Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier,
Sociologisk Institut, Københavns Universitet

Lotte Langhoff-Roos (red.)

**»Socialøkonomisk debat gennem 25 år.
I anledning af Socialøkonomisk Samfunds
100 års jubilæum«**

*Med bidrag af Thomas Alslev Christensen,
Marianne Jelved, Jesper Jespersen,
Hans Keiding, Niels Kærgård, Carsten Koch,
Lars Haagen Pedersen, Jørgen Rosted,
Niels Thygesen, Claus Vastrup og Anders Ølgaard*
Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1999, Kø-
benhavn, 110 sider, 185 kr.

Hvad tænker økonomerne på?

Socialøkonomisk Samfund har ikke meget at gøre med hverken socialpolitik eller socialisme, men er navnet på en – som jubilæet antyder – ganske gammel faglig forening for økonomer. Fra dengang da »socialøkonomi« nærmest svarede til vore dages »samfundsøkonomi«. Foreningens formål er »at udvikle sine medlemmers teoretiske og praktiske kendskab til socialøkonomiske forhold«. Der er den krølle på historien, at Socialøkonomisk Samfund tidligere også varetog de økonomiske kandidaters lønmodtagerinteresser – altså var en slags fagforening. Den opgave overgik i 1953 til Danske Økonomers Forening, som senere fusionerede med juristerne og andre samfundsvidenskabelige fagforeninger og blev til Danmarks Jurist- og Økonomforbund. Så SØS rummede også kimen til en faglig organisering. I dag arrangerer SØS især foredrag og debatter for (københavnske) universitetsøkonomer og studerende.

Bogen præsenteres i forordet som en samling af debatindlæg, og de fleste af de elleve forfattere lever da også op til kriterierne for sådanne i den for-

stand, at de afholder sig fra mere tekniske og komplicerede argumenter. Bidragyderne er næsten alle økonomer – og mænd. Undtagelsen – både med hensyn til fag og køn – er økonomiminister Marianne Jelved, som afrunder med nogle overvejelser om forholdet mellem økonomer og politikere.

Økonomen som objektiv rådgiver

De elleve debatindlæg er ordnet i tre hovedafsnit. Bagerst – for nu at gå lidt utraditionelt til værket – findes to artikler om forholdet mellem økonomer og politikere. Marianne Jelved lægger ud med klart at konstatere, at »Den principielle forskel mellem politikere og økonomer er, at politikere er i meningsindustrien og økonomer er i vidensindustrien«. Dette klassiske lærebogssynspunkt fastholder hun som idealet. Samtidig fremhæver hun en række grunde til, at økonomernes produkter ikke har den styrke eller holdbarhed, som både økonomerne og omverdenen ofte tillægger dem. Verden forandrer sig, og rådgivning baseret på historiske erfaringer bliver derfor usikker. Det er også i praksis svært at holde politiske værdier og prioriteringer adskilt fra den rene rådgivningsvare. Men hendes grundsyn er, at økonomerne bør holde skæg og snot skarpt adskilte. Objektiv rådgivning er deres faglige metier. Normative politiske synspunkter er derimod en genre, der hører til rollen som almindelig samfundsborger – ikke som økonom.

Eller den aktive politiske medspiller

Det er iøjnefaldende, at dette klassiske syn på rådgivningsfunktionen fremført af en (i skrivende stund) siddende minister i debatbogen modsiges direkte af en (ligeledes i skrivende stund) siddende topembedsmand – ganske vist fra et andet ministerium. Jørgen Rosted er nu departementschef i Erhvervsministeriet efter en lang karriere som økonomisk rådgiver i både Det økonomiske Råds sekretariat og Finansministeriet. Han ved, hvad han taler om, og det er klar snak, når han beskriver udviklingen i rådgiverrollen som ansat i Finansministeriet i slutningen af 1970'erne: »Vi bestræbte os overhovedet ikke på at være neutrale – tværtimod. Vi forsøgte, så godt vi kunne, at sætte os ind i ministerens og regeringens situation for på det grundlag at give den bedst mulige rådgivning. Alle argumenter blev brugt – både økonomiske og politiske. Det gjaldt ikke om at være neutral. Det gjaldt om at være loyal. Og ens egne holdninger

flød mere eller mindre sammen med ministerens. Man kunne efterhånden ikke finde ud af, hvad der var hvad« (s. 99). En gennemgående pointe er, at rådgivningen – og de økonomiske rapporter som bliver et vigtigt resultat heraf – aktivt skal bidrage til at udvide det politiske mulighedsområde. Devalueringspolitikken frem til 1982 og kartoffelkuren få år senere var resultatet af denne type aktiv rådgivning.

Det er åbenbart, at bruddet med den klassiske objektive rådgiverfunktion er fyldt med sprængstof. Hvordan bevarer man offentlighedens tillid til analyser, som direkte tilsigter at påvirke politisk beslutninger? Hvordan kan den embedsmand, hvis holdninger mere eller mindre flyder sammen med ministerens, bevare sin position efter et regeringsskifte? Rådgivningen skal være intern baseret på et særligt tillidsforhold mellem rådgiver og politiker. Men samtidig skal rådgivningen have en sådan faglig tyngde, at den ikke bliver skudt ned af den første og bedste oppositionspolitiker (eller rådgiver for samme).

Rapporter og scient.pol.'er

Det fysiske udslag af forsøget på at løse dette dilemma er den strøm af stadig tykkere rapporter og udredninger, som siden midten af 1970'erne er udgivet fra de forskellige ministerier med Finansministeriet i spidsen. Det er typisk for disse rapporter, at de i vidt omfang er forskningsbaserede i den forstand, at der bygges og bruges formaliserede modeller og til stadighed henvises til videnskabelige artikler og forskningsresultater.

Et andet udslag er, at embedsmændenes evner til politiske analyser – og deres almindelige finger-spidsførmelse – bliver lige så vigtige som deres faglige kunnen. Her stilles krav om en bred forståelse for politiske og organisatoriske strukturer og processer, som ikke behandles i de økonomiske lærebøger. Den succes som de politisk-administrative kandidatuddannelser har oplevet på deres lange march gennem institutionerne i de senere år, er en klar indikator herpå. Og tillige en del af baggrunden for den krise for økonomifaget, der omtales nedenfor.

Kæden hopper af

Inden da skal vi dog – på vores baglæns vandring gennem debatbogen – passere en række artikler

om det nye syn på betalingsbalancen (er underskud et problem?), det danske sundhedsvæsen og dansk valutakurspolitik i historisk perspektiv. Ind imellem er ubegribelighedsniveauet imponerende. Prøv at højtlæse følgende passus: »Herefter bestemmes både S og I gennem intertemporal optimering af en (i overlappende generationsmodeller flere) repræsentativ(e) husholdning(ers) nyttefunktion henholdsvis maksimering af en repræsentativ virksomheds nutidsværdi og dermed dens intertemporale produktionsplanlægning under betingelse af de pågældende enheders budgetrestriktioner.« (Claus Vastrups bidrag side 86). Man mærker en frydefuld kilden i grinecentret, men samtidig savnet af en hjælpende hånd fra bogens redaktør.

Problemstillingen er jo ellers alvorligt ment. Er et betalingsbalanceunderskud udtryk for et velfærdsproblem i den forstand, at nulevende generationer mæsker sig på bekostning af efterkommerne efter den gamle devise om at »tage en taxi og lad arvingerne gå«? Eller er det folks egen sag, hvordan de vil tilrettelægge deres forbrug og opsparing. Ikke overraskende afhænger resultaterne af denne type overvejelser helt af forudsætningerne. For nærværende anmelder, der tog sin polit-eksamen for godt 25 år siden, kommer der let noget verdensfjernt over ræsonnementer af typen: »For den enkelte forbruger gælder ... at privatforbruget på fødselstidspunktet fastlægges således, at den forventede værdi af den tilbagediskonterede fremtidige forbrugsstrøm er lig med den forventede fremtidige værdi af de tilbagediskonterede fremtidige ikke-rente indkomster.« (Lars Haagen Pedersen, s. 78). Eller: »En mulighed er at erstatte forsikringsordningen af en forudsætning om, at forbrugerne består af altruistiske familier/dynastier, der maksimerer nytten ved, at samtlige efterkommeres nyttefunktion indgår i kriteriefunktionen, og at det er den samlede indkomst for alle generationer, der indgår i den intertemporale nyttefunktion« (s. 80). Intertemporalt nyttemaksimerende spædbørn? Familieråd med deltagelse af alle nuværende og fremtidige (!) familiemedlemmer? Min kæde er hoppet af, og jeg synes faktisk det er synd at bruge hjernekraft på den slags.

Økonomistudiet i krise

Hvilket bringer mig til temaet for de tre første artikler i bogen, der handler om udviklingen af øko-

nomuddannelsen i København. Baggrunden er dyster. Polit-uddannelsen ved Københavns Universitet har aktuelt store økonomiske problemer. Svigtende tilgang og lave gennemførelsesprocenter betyder – kombineret med taxameterafregning efter producerede eksaminer – at der er svigtende indtjening til Økonomisk Institut. Der er simpelthen for mange ansatte i forhold til aktivitetsniveauet. Så det kunne være tiden til en selvransagelse. Hvordan kan økonomuddannelsen gøres mere attraktiv, så dygtige og ambitiøse studenter i stort tal (igen) søger til polit-studiet frem for til de andre samfundsvidenskabelige uddannelser som statskundskab og sociologi?

I den første artikel giver Niels Kærgård en levende og præcis skildring af polit-studiets hamskifte i begyndelsen af 1970'erne. Det gamle politstudium var et bredt embedsmandstudium, der tog højde for, at embedsmænd ikke kunne klare sig med økonomi alene. Der var jurafag og et stort element af praktisk samfundsbeskrivelse. Med studiereformen fra 1970 skiftede fokus. Den treårige grunduddannelse fik vægt på økonomisk teori, matematik og statistik. Først på den afsluttende mere valgfrie del kunne der ske en drejning i embedsmandsrelevant retning. Politstudiet var blevet et økonomistudium. Drivkræfterne bag denne reform var en gruppe yngre teoretisk orienterede lektorer, som i forbindelse med »studenteroprøret« nu havde fået øget magt. Støttet af »flittige studenter«, som Niels Kærgård beskedent skriver.

Skiftet fra et embedsmandsstudium til et økonomistudium fik afgørende betydning for politstudiet: »Et embedsmandsstudium skal indeholde det, embedsmænd direkte har brug for. Og det kan analyseres direkte ved at spørge, hvad man faktisk får brug for i ministerierne. Men et økonomistudium skal koncentreres om den bedste økonomiske teori.« (s. 5). Det tredje alternativ i form af en bredere samfundsvidenskabelig grunduddannelse »fandt dog aldrig megen støtte i fagøkonomiske kredse.« (s. 5).

Min gang består af ...

Var skiftet så en god idé? Niels Kærgård er ikke helt klar på sagen: »I en ret veldefineret forstand var alt, hvad der skete, derfor fremskridt. Men selv om man går fremefter, kan det godt føre en ud i grøftkanten. Vi er således langt fra en situa-

tion, hvor alle problemer er løst. Men løsningen er at finde den rigtige vej videre fremefter, ikke at gå baglæns.« (s. 9).

De to andre debattører under dette hovedtema er renere i truttet. Professor Hans Keiding fra Økonomisk Institut konstaterer at »Gennem de sidste årtier har de politstuderende sukket under byrden af den formalisering, der i stadig større grad har sneget sig ind i den økonomiske teori og dens anvendelser.« Ganske vist konstaterer han, at matematikernes interesse for at samarbejde med økonomerne er blevet mindre i de senere år. Men »... måske har man alligevel lov til at håbe på – og arbejde for – en stadig større anvendelse af matematik i den økonomiske teori.« (s. 24). Formlernes indmarch hverken kan eller bør standses.

Jesper Jespersen, som selv er polit-uddannet, men nu professor ved RUC, tager derimod polit-studiet ved vingebeget. Redskabet er blandt andet en evalueringsrapport fra 1998. Denne rapport fremdrog kritiske aftagerkommentarer og påpegede også det store frafald blandt de studerende. Jesper Jespersen ser flere problemer ved dagens politstudium. Matematiseringen og den abstrakte analyse er det ene. Faget giver ikke de nye studerende oplevelsen af at beskæftige sig med konkret og jordnær samfundsøkonomi, men med kunstige modelverdener befolket af nyttemaksimerende spædbørn og altruistiske familiedynastier. Et andet problem er den stædige fastholden ved et traditionelt skel mellem objektiv videnskab på den ene side og etiske og moralske holdninger på den anden. Igen savnes en mere realistisk holdning til den erhvervsfunktion, som de uddannede økonomer skal fungere i.

Derfor ønsker Jesper Jespersen sig en ny reform af politstudiet, hvor matematikken bliver nedtonet til fordel for en bredere og anvendelsesorienteret tilegnelse af forskellige økonomiske teorier. Samtidig bør tidsprofilen ændres, så bacheloruddannelsen ikke som nu domineres af indlæring af teknisk-matematiske færdigheder, mens der først på den afsluttende del kan ske en fordybelse i mere praktisk rettede fag.

Læseren af denne bogomtale har formentlig forlængst gættet, at jeg ikke er ganske uenig med Jesper Jespersen i hans syn på økonomuddannel-

sen og på faget økonomi i det hele taget. Matematik og statistik kan være gode hjælpere i opstillingen af modeller og forståelse af økonomiske forhold – og samfundsforhold i øvrigt. Ingen tvivl om det. Men dyrkelsen af den matematiske fremstillingsform og den abstrakte teoretiseren er inden for økonomisk teori gået over gevind – og kan hverken tiltrække mange samfundsinteresserede studerende eller sikre brede erhvervskvalifikationer hos kandidaterne.

For en ansat ved en konkurrerende samfundsvidenskabelig uddannelse med stor søgning og høje optagelseskraav giver økonomistudiets problemer selvfølgelig ikke umiddelbart søvnløse nætter. Men det ærgrer mig bare, at mange økonomistuderende og senere kandidater først efter afslutningen af studiet får chancen for at opleve, at økonomi faktisk kan være et spændende fag med vigtige indsigter, som både kan give anledning til kritisk eftertanke – og levere gode råd til dem, som måtte have råd behov.

Per Kongshøj Madsen, lektor, cand.polit.(!),
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

Hans Mouritzen

»At forklare international politik«

Jurist og Økonomforbundets Forlag 1999, 156 s.,
200 kr.

Denne lille bog henvender sig primært til universitets- og seminariestuderende. Forfatterens hensigt er: » at præsentere de grundlæggende mekanismer i international politik, international organisation og dansk udenrigspolitik med relevante eksempler«.

Lad det være sagt med det samme: Bogen egner sig ikke til undervisning i international politik ved statskundskabsuddannelserne. Dertil er den alt for smal. Der findes på området langt mere dækkende indføringen som for eksempel Chris Brown »Understanding International Relations«, Georg Sørensen og Robert Jacksons »Introduction to International Relations« og John Bayliss og Steve Smith: »The Globalization of World Politics – an

Introduction to International Relations«, alle udkommet inden for de sidste par år. Som elementær indføring ligger den på linie med Jönsson, Elgström og Jerneck: »Internationell Politik« fra 1986 og Hans Branners :»Det ny Europa – international politik i forandring« fra 1996, to bøger, der har samme målgruppe og er af omtrent samme omfang.

Bogens første fire kapitler diskuterer problemer omkring forklaring i international politik, og kritiserer komparativ udenrigspolitik og systemteori i lyset af forfatterens egen traditionelt realistiske teori, der har omgivelsesniveauet i fokus. I kapitel 5 analyseres samspillet mellem omgivelser og indre forhold i staterne og det fastslås (lidt skrånligt), at de ydre vilkår har »primat« over de indre forhold (s.60). I kapitel 6 ses internationale organisationer som statsinstrumenter, der lever på staternes nåde, og forskellige teorier om europæisk integration diskuteres kortfattet. I kapitel 7 om dansk udenrigspolitik pointerer forfatteren sin idé om omgivelsesniveauets betydning og dets indvirkning på de interne processer i staterne. I et afsluttende kapitel om erkendelsesteori diskuteres forholdet mellem teori og virkelighed.

Bogen er velskrevet, pædagogisk tilrettelagt og egner sig som indføring på mere praktisk orienterede uddannelser, eksempelvis officersskolerne, journalistuddannelserne, handelshøjskolerne, lærerhøjskolerne, Folkeuniversitetet og formentlig samtidshistorie. Bogens force ligger i, at den er skrevet på dansk, at den rummer et kapitel om dansk udenrigspolitik og anlægger et traditionelt realistisk syn på international politik, svarende til mange menneskers opfattelse af, hvad international politik er og drejer sig om. Det sidste er samtidig en af bogens svagheder, fordi man dermed kommer til at overse, at der ikke alene er skabt nye betingelser for international politik igennem de sidste 30 år, men også, at der rent faktisk sker institutionelle forandringer, som udfordrer forfatterens statscentrerede opfattelse af international politik. Det erkendes af forfatteren, at eksempelvis EU, der ustandseligt producerer overstatslige reguleringer, udgør en sådan udfordring, men i sin analyse falder forfatteren tilbage på forestillingen om, at det er staterne, der i sidste instans bestemmer, og at der basalt kun er tale om et mellemstatsligt samarbejde. Det er klart, at der findes for-

fattere, der hylder samme standpunkt, men i hvert fald i anmelderens øjne er det en fejl, at andre syn på udviklingen fejles af bordet. Det overses, at staterne som aktører sammen med mange andre slags aktører på lavere niveau deltager i en europæisk politisk proces, som går ud på at regulere deltagernes interne og eksterne miljø gennem etableringen af og brugen af overstatslige institutioner. I denne proces ændres det internationale systems struktur. Man kan mene, og formentlig med rette, at staten fortsat er den dominerende organisationsform i det internationale system i dag, men det er uheldigt, at man ikke kan se tilbage i tiden og i dag måske frem i tiden og forestille sig andre politiske organisationsformer i det internationale system, således som for eks. John Ruggie har gjort. Hvis man blot falder tilbage på en traditionel og meget udbredt forståelsesmåde, risikerer man at være blind over for udviklingstendenser, der måske er i deres vorden, men ikke desto mindre kan vise sig at indebære dannelsen af strukturer og politiske processer ved siden af eller over staten, der måske på længere sigt vil frembringe et helt andet organisationskoncept end det nuværende.

Forfatterens formål er at vise, hvordan man forklarer en stats udenrigspolitik ud fra forskellige forklaringsniveauer: systemniveau, omgivelsesniveau, indenrigspolitisk niveau og beslutningstagniveau. Forfatterens store opdagelse er her, at der mellem systemniveau og enhedsniveau i den neorealistske forståelse af international politik eksisterer et overset »omgivelsesniveau«, der er særligt egnet til at forklare den internationale politik, når det parres med ideer om betydningen af geografisk afstand for udøvelse af magt, hvor inspirationen hentes fra Kenneth Boulding, (eller hvem ved? – fra min egen gamle lærebog, »Et internationalt systems sammenbrud«!).

Som eksempel forklares Danmarks Baltikum engagement efter 1989 ved en analyse af omgivelserne: Danmark kunne optræde mere dristigt efter Den Røde Hærs tilbagetrækning. Der eksisterede et magttomrum i Baltikum, modtageligt for nordisk identitets-(demokrati) eksport. Opgaven var overkommelig, fordi vi kunne samarbejde herom med Sverige og Finland. (s.9,104). Traditionelle magtforhold, evnen til at udøve magt og indflydelse, først og fremmest militært, (Den Røde

Hærs tilbagetrækning) spiller en stor rolle i forfatterens analyse af de nære omgivelser, men også fortolkningen af statens interesser (demokrati-eksport) og besiddelsen af kapabiliteter (opgaven var overkommelig). Dermed befinder vi os på traditionel realistisk grund, selvom forfatteren er sig bevidst, at der findes andre forklaringsniveauer. Disse opfattes blot som mindre væsentlige og gør sig efter forfatterens mening kun undtagelsesvist gældende.

Hans Mouritzen henviser til geopolitikken, men kunne også i sin »genopdagelse« have henvist til hele den litteratur, der omhandler Norden og Danmark siden Troels Fink og nordmanden Jens Christoffersen begyndte at analysere de lange linier i de nordiske landes udenrigspolitik, som bestemt af de tre poler England, Tyskland og Rusland. Ideen om regionale dynamikker, regionale poler og »undersystemer« i det internationale system er i dag repræsenteret i bl.a. Barry Buzans sikkerhedskompleks-teori. Når Mouritzen vil lægge distance hertil (s.47) er det ikke rimeligt. Hvad, Mouritzen har gjort, er at se de regionale forhold ud fra det enkelte lands synsvinkel i stedet for, som Buzan, generelt at kortlægge venskabs- og fjendskabs-relationer i det regionale eller lokale område. Det er også noget forskelligt de vil. Buzan vil forklare dynamikken blandt en gruppe af regionale stater, mens Mouritzen vil forklare den udenrigspolitik, som en bestemt stat fører. Det er på den anden side klart, at netop dynamikken i det regionale kompleks er en systemisk faktor, som kan komme til at spille en rolle for den enkelte stat. Et godt eksempel er Danmarks ændrede situation efter 1989. Her indvender forfatteren, at der er tale om sjældne enkeltstående begivenheder (s.19), men glemmer at for eks. internationaliseringen af finansverdenen er et vilkår, som alle stater må forholde sig til dagligt. Den geografisk fikserede analysemetode med hovedvægten på militær styrke gør forfatteren blind for ydre betingelser, der netop kan opfattes som systemiske. Bortrationaliseringen af frygten for atomkrigen som et systemisk vilkår (s.24) svarer dårligt til den europæiske beslutning i 1979 om at indføre mellemdistancemissiler, der kunne nå Sovjet, for ikke at blive krigsskueplads i en begrænset atomkrig, en beslutning der bragte atommagterne til kanten af atomkrig ved en fejltagelse et par år senere.*

Mouritzens ambition går videre end til at ville forklare enkeltstaters udenrigspolitik. Han vil også vise, hvordan man kan forklare international politik mere generelt. Dette kan som oven for nævnt betyde noget forskelligt for forskellige forfattere. Jeg forstår Mouritzen på den måde, at han ved komparation af staters udenrigspolitiske adfærd i deres nærmiljø sigter mod at formulere empiriske lovmæssigheder, som for eks., at en given adfærd modificeres med afstanden til en bestemt polmagt, eller at en given stats udenrigspolitik har en betydelig grad af stabilitet, fordi de nære omgivelser forbliver de samme.

Forfatterens afsluttende erkendelsesteoretiske kapitel, der hviler på den kritiske rationalisme, er i anmelderens øjne velskrevet og vel pointeret. Det giver forfatteren anledning til at kritisere såvel poststrukturalismen som strukturalismen som analyseretninger og induktivismen som metode.

Alt i alt vil læseren kunne have fornøjelse af at læse denne bog trods den lidt snævre synsvinkel, som anlægges. Den er hverken tør eller kedelig.

Ib Damgaard Petersen, lektor, dr.phil.,
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

* Ib Damgaard Petersen: »The World War Pattern«, Forlaget Politiske Studier, 1999.

Peter Bøcher & Henrik Lønberg Jørgesen
»Fra Internationalisering til globalisering«
Forlaget Politiske Studier 1999, København, 318 sider, 249 kr.

Forlaget Politiske Studier har i de senere år udgivet PhD-afhandlinger produceret ved Institut for Statskundskab i København, i selskab med monografier og antologier af øvrige forfattere primært ved samme institut. Hertil er nu føjet en række studenterspecialer, der har markeret sig som særligt interessante i specialesammenhæng. Peter Bøcher's og Henrik Lønberg Jørgensen's værk *Fra Internationalisering til globalisering* hører til den sidste kategori. Denne praksis fra forlagets side kan ses som et godt initiativ til at promovere

nye og lovende skribenter på markedet for dansk politologisk forskningsvirksomhed – nye politologer, som kunne have noget nyt at sige, men som ikke selv vil have ret mange chancer for nå ud til en bredere skare af læsere uden en hjælpende hånd fra et politologisk forlag. Der er dog også visse risici ved denne praksis. Vurderingskriterierne for akademisk forskning er, og bør også være, anderledes end de kriterier, der lægges til grund ved specialevurdering. Med andre ord, et speciale i topklasse er ikke nødvendigvis forskning i topklasse. Det foreliggende værk bærer præg af både de helt klart gode sider ved ovennævnte praksis, men også enkelte af de mindre gode sider.

Peter Bøcher og Henrik Lønberg Jørgensen opstiller som udgangspunkt en problemformulering, hvor det fremgår, at de vil undersøge internationaliseringens konsekvenser for forholdet mellem stat og marked. Fornuftigt gør forfatterne opmærksomt på, at de betragter stat og marked som to komplementære størrelser, som gensidigt definerer hinanden. Ligeledes fornuftigt gør de opmærksom på, at forholdet mellem de to størrelser ikke kan analyseres med fokus udelukkende på såkaldt eksterne forhold i den internationale politiske økonomi, men at man også må inddrage interne forhold i staters nationale politiske økonomi.

De første fem kapitler er først og fremmest helliget en diskussion af tre velkendte grundbøger inden for disciplinen International Politisk Økonomi (IPØ): Stephen Gill & David Law (1991), *The Global Political Economy*, Robert Gilpin (1987) *The Political Economy of International Relations* og Susan Strange (1994), *States and Markets*. Forfatterne tager dernæst fortrinsvis afsæt i Susan Strange's klassiske strukturelle konceptualisering af den internationale politiske økonomi med henblik på at analysere en periode på godt og vel to hundrede år. Forfatterne diskuterer korrekt og lødigt disse standardværker i faget International Politisk Økonomi, men der tilføjes ikke noget nyt i vores forståelse af disse standard lærebøger.

På det teoretiske niveau er studiet af den internationale politiske økonomi på en interessant måde sammenkoblet med Ove Kaj Pedersen's begrebsliggørelse af stat og marked i en dansk kontekst. Diskussionen af Ove Kaj Pedersen's teoriapparat er i modsætning til gennemgangen af IPØ-teorien

forbilledlig kort, klar og relevant for den opstillede problemstilling. Det er prisværdigt at forfatterne vurderer internationale økonomiske, politiske og ideologiske forhold på lige fod med interne politiske, økonomiske og ideologiske forhold for at kunne forstå hvorledes forholdet mellem stat og marked i den danske politisk økonomi udvikler sig. Dette vidner om et stort tværdisciplinært overblik og tegner lovende for de empiriske kapitler, der dækker perioden fra 1815 til i dag.

I kapitel 6 diskuteres først perioden 1815-1914, og læseren får indsigt i hvorledes den internationale politiske økonomi liberaliseres og hvorledes en regeringscentreret stat i denne internationale kontekst bidrager til at konstruere den danske markedsøkonomi. Ved århundredeskiftet er den danske økonomi gennemorganiseret og markedsøkonomien færdigdannes af en såkaldt dobbeltcentreret stat med korporatistiske træk. For perioden 1918-1940 trækker forfatterne ligeledes paralleller mellem den internationale politiske økonomi og den nationale politiske økonomi. En tilbagevendende til en liberalistisk international økonomi stoppes brat af børskrakket i 1929, men i Danmark udvikles blandingsøkonomien og den danske stat griber ind med protektionistiske tiltag, opretter valutacentralen i 1932 og igangsætter et ekspansivt økonomisk politisk program. I kapitlet får læseren således et godt indblik i, hvorledes den danske stat og økonomi udvikler sig i samhörighed i en periode på 130 år. Som et specialekapitel, taler vi her om en absolut fin præstation og endnu engang en klar demonstration af en stort empirisk overblik, historisk indsigt og god formulerings-evne. Men som forskningsbidrag må man konstatere, at der ikke bibringes en allerede velbeskrevet periode i både den internationale som den danske politiske økonomiske historie decideret nyt materiale.

Kapitel 7 er værkets andet store empiriske kapitel, som diskuterer internationaliseringens konsekvenser for forholdet mellem markedet og staten i perioden 1945 til i dag. Vi lærer, at krigsøkonomiens restriktions- og reguleringsøkonomi videreføres i den umiddelbare efterkrigsperiode, men at man i Danmark fra og med 1949 begynder at løsne lidt på denne tendens. Blandingsøkonomien vinder fuld indpas i Danmark og den dobbeltcentrerede statsform udvikler sig til den segmentere-

de statsform, som er karakteriseret ved at sektor-specifikke segmenter af offentlige og private myndigheder formulerer og udøver politisk autoritet på begrænsede områder af økonomien. Fra og med 1957 kommer Danmark med i højvækstbølgen, og industrien gennemgår en voldsom moderniseringsproces.

Fra og med 1973 udvikles internationaliseringen til globalisering. Globalisering som koncept defineres først eksplicit, og noget overraskende, på side 273 som værende et udtryk for en åben, international økonomi med stor og stigende strøm af international handel og kapitalinvesteringer på tværs af grænserne'. Globalisering er altså et økonomisk begreb, og dette på trods af at Gill & Law, Strange og Gilpin desuden fokuserer på globalisering af sikkerhed og idéer o.a. og på trods af, at bogens konkrete beskrivelse af internationalisering og globalisering i de to empiriske kapitler også omhandler meget bredere diskussioner end de snævert økonomiske. I Danmark udvikler blandingsøkonomien sig i denne periode til en forhandlingsøkonomi, hvor grænserne mellem stat og marked nedbrydes. Den segmenterede stat udvikler sig i 70'erne til den poly-centrerede stat, gennem hvilken den økonomiske politik lader sig samordne på trods af nedbrydelsen af det statslige hierarki. I 80'erne erstattes den poly-centrerede statsform med den centerløse statsform, som holdes sammen af en fælles samfundsøkonomisk forestilling, hvor alle er afhængige af alle.

Hvordan kan man bedst forstå udviklingerne i den Internationale Politiske Økonomi? Ifølge forfatterne, så er Susan Strange's strukturelle tilgang til studiet af forholdet mellem stat og marked at foretrække frem for Gilpin, som har en bias mod statscentrisme og Gill & Law som har en bias mod økonomisme. Med Strange's IPØ tilgang er vi således i stand til at forstå, hvorledes stat-marked forholdet i Danmark har udviklet sig fra henholdsvis den regeringscentrerede stat til den centerløse stat, og fra markedsøkonomien mod forhandlingsøkonomien. Globalisering siges altså at have haft en indflydelse på, hvorledes statsformen i Danmark har udviklet sig, og hvorledes økonomien er organiseret. Forfatterne konkluderer – igen i forlængelse af Strange – at stater ikke er helt magtesløse i den nye globale økonomi, ej heller har de så meget autonomi, som de havde engang. Hermed

afviser de både Gill & Law og Gilpin's analyser af statens rolle i den globale økonomi.

Vi når ikke til nogen større og systematisk forståelse af de mere præcise kausale links, der måtte spille en rolle for internationaliseringens og globaliseringens påvirkning af forholdet mellem stat og marked i Danmark. Der er opstillet et (allerede kendt) begrebsapparat, der hjælper læseren til at kunne forstå udviklinger i to analytisk set separate sfærer – den internationale og den nationale politiske økonomi – men vi har ikke diskuteret de kausale relationer, der måtte være mellem disse to sfærer. Korrelation, hvis man kan tale om en sådan, mellem det internationale og det nationale er ikke det samme som kausalitet. På forfatterens eget spørgsmål om hvorvidt bogen har kunnet forbedre vores forståelse af hvordan dansk politik og økonomi samt danske stat-marked forhold forandres af eksterne forhold' (p. 305), så må man nok besvare dette benægtende. Når forfatterne derimod spørger om de har fået en dybere forståelse af internationalisering og globalisering såvel teoretisk og empirisk' (ibid), så må man derimod svare Ja og hér er bogen en god og let tilgængelig beskrivelse af netop disse processer. Overordnet set giver dette specialebidrag altså et godt mainstream indblik i hvad økonomisk globalisering egentlig består af i et historisk perspektiv.

Martin Marcussen, adjunkt
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Nicholas Moussis

»Access to European Union«

European Study Service 1999, Belgien,

ISBN 87-90935-00-4, 488 kr.

Nicholas Moussis

»Guide to European Policies«

European Study Service 2000, Belgien,

ISBN 87-90935-01-2, 300 kr.

EU-samarbejdet har i løbet af perioden fra samarbejdets etablering for omkring et halvt århundrede siden og frem til i dag i stadig stigende grad været med til at sætte den økonomiske og politiske dagsorden i Europa. Europæisk politik og de euro-

pæiske økonomier har været under konstant forandring. Der er ingen grund til at formode, at det i fremtiden skulle forholde sig anderledes.

Denne udvikling har sat sig markante spor, dels i antallet af medlemmer i EU-samarbejdet, dels i en lang række løbende ændringer af den europæiske dagsorden og i samarbejdets økonomisk-politiske indhold.

Fra oprindeligt 6 medlemslande er der i dag i EU 15 medlemslande. Dertil kommer, at der er indledt optagelsesforhandlinger med blandt andet 10 central- og østeuropæiske lande. Desuden er Tyrkiet blevet udnævnt som kandidatland for medlemskab af EU.

EU har udviklet sig fra at være en toldunion og et fælles marked til nu også at omfatte en økonomisk og monetær union med en fælles valuta. Denne udvikling i integration i såvel dybden (flere politikområder inddrages) som bredden (flere medlemslande) har skabt nye samarbejdsformer og ændret rammerne for samarbejdet siden den gamle Rom-traktat trådte i kraft i 1958.

De forskellige politikområder i EU har også været påvirket af den øgede globalisering, som konstant ændrer vilkårene for den internationale økonomi og for velfærdssamfundene i de enkelte lande.

Der findes i dag en stor mængde litteratur, der godt og grundigt beskriver den økonomiske integrationsproces i EU samt EU's institutioner. Derfor kunne man synes, at der ikke er behov for nye bøger på området. Det er kun til dels rigtigt.

I lyset af den hastige udvikling i EU's politikker har store dele af litteraturen især sat sig for at belyse det europæiske samarbejdes historie, EU's institutioner, EU-budgettet, beslutningsprocedurer, de overordnede politikker på de mest betydningsfulde områder i EU, eller den har været meget sektorspecifik.

Det har imidlertid været svært at finde litteratur, der mere helhjertet forsøger på en gang at give et grundigt og opdateret overblik over samtlige politikområder, der til stadighed styrkes og udvikles inden for rammerne af det økonomiske samarbej-

de i EU. Og de bøger, det i en kort tid lykkes for, bliver desværre forældede ganske hurtigt.

Nicholas Moussis' bog »Access to European Union: law, economics, policies« er imidlertid en undtagelse. Denne bog giver en grundig beskrivelse af de økonomiske politikområder fra Rom-traktaten over Fællesakten, Maastricht-traktaten og Amsterdam-traktaten og opdateres tilmed årligt. Den indeholder en særdeles omfattende gennemgang af samtlige de politikker, som EU beskæftiger sig med – lige fra de overordnede politikker såsom toldunionen, det indre marked og den økonomiske og monetære union til hver enkelt sektorafrænset politikområde.

Der er tale om en slags håndbog skrevet af en person, som kender EU-systemet og beslutningsgangene indefra som ansat på højt niveau i Europa-Kommissionen. Umiddelbart lyder det ikke særlig spændende – »en håndbog i EU's politikker« –, men varedeklarationen snyder. For den interesserede læser, der ønsker at være godt og grundigt klædt på til at forstå EU's politikområder, er der tale om et rigtigt nyttigt værktøj.

Bogen giver sig ikke ud for at være en hurtigt læst bog – det tilsiger stoffet i sin natur ikke. Bogens fortjeneste skal findes i helt andre forhold, nemlig at den skridt for skridt systematisk gennemgår indhold, baggrund og begrundelser for hver af de enkelte påtænkte eller gennemførte politikker.

Gennemgangen suppleres med en mængde nyttige faktuelle oplysninger samt systematiske henvisninger til de centrale lovtekster og en række domme. Dette suppleres inden for hver politikområde med en områdespecifik bibliografi.

Under hvert enkelt politikområde gennemgås de vigtigste direktiver, forordninger samt politiske aftaler. Dette er i sig selv særdeles nyttigt i det daglige arbejde med stoffet, da det netop i forbindelse med EU-stof ofte viser sig nødvendigt at forholde sig til den egentlige oprindelige lovtekst, for at kunne bedømme og forstå betydningen eller rækkevidden for det enkelte land af en given politik i EU.

Bogen er systematisk bygget op omkring selvstændige afsluttede afsnit og kapitler, så det er muligt at læse f.eks. 5 sider om området »van-

drende arbejdstagere« eller 10 sider om »tilnærmelse af indirekte skatter« eller et helt kapitel omhandlende samtlige aspekter af EU's miljøpolitik.

Hvert kapitel er bygget op efter samme model: Først gennemgås den overordnede ramme for et politikområde. Dernæst gennemgås de enkelte delpolitikker under hovedområdet – f.eks. vand, udledninger, havforurening, luftforurening o.s.v. under miljøområdet. Hvert kapitel afsluttes med en vurdering af udviklingen på det pågældende politikområde, de formodede fremtidsudsigter herfor samt den områdespecifikke bibliografi.

Bogen er hverken spekulativ eller teoretisk. Den beskriver retstilstanden og mulighederne i anvendelse af de forskellige af fællesskabets økonomiske politikker. Den giver en grundig beskrivelse af de forskellige politikinstrumenter, der er til rådighed for EU-samarbejdet og for hvert enkelt land.

Det er simpelt hen befriende at læse en EU-bog, der ikke samtidig absolut skal ses som et bidrag til den altid fortløbende danske EU-debat om fordele og ulemper ved EU-samarbejdet.

Nicholas Moussis' bog bygger bro over spændingsfeltet mellem jura, økonomi og politik. Det gør bogen til et rigtigt nyttigt arbejdsredskab i den offentlige administration og er samtidig nyttig for den læser, der af nysgerrighed ønsker at vide mere om EU-samarbejdet uden at være bange for at give sig i kast med en fagbog – for det er der tale om. Det er ikke godnatlæsning. Tværtimod – det er en bog, der kræver noget af sin læser, men den kan til gengæld anvendes og anbefales bredt både af interesseorganisationer og større virksomheder samt i undervisningen på videregående uddannelsesinstitutioner.

Har man ikke plads på reolen til knap 600 sider findes bogen også i en mindre omfattende udgave – men stadigvæk opbygget efter samme principper og ligeledes årligt opdateret. Titlen på den »lille« udgave af bogen er »Guide to European policies«.

Thomas Alslev Christensen,
kontorchef i Økonomiministeriet
og ekstern lektor ved Økonomisk Institut,
Københavns Universitet

Introduktion til makroøkonomisk teori

Af Jesper Jespersen

Hvorfor er arbejdsløsheden 5 pct. i Danmark og 10 pct. i Tyskland?

Få svaret i denne grundbog i makroøkonomi. Indholdet er afpasset til kravene i nationaløkonomi på første år ved de højere økonomiske uddannelser. Fremstillingen understøttes i vidt omfang diagrammer, der er lette at gå til. Brug af matematik er begrænset til et minimum. Bogen er en lærebog og nyttig for enhver, der ønsker en introduktion til samfundsøkonomi.

Bogen giver en systematisk præsentation af de centrale teorier til forståelsen af arbejdsløshed, inflation, budgetunderskud og miljøpåvirkning og hvorledes disse væsentlige samfundsøkonomiske forhold gensidigt påvirker hinanden både nationalt og internationalt. Sidste del omfatter en historisk gennemgang af udviklingen inden for makroøkonomisk tænkning – fra Adam Smith via John Maynard Keynes til Milton Friedman.

1. udgave 2000
177 sider, hæftet
Bogladepriis kr. 235,00

Bogen kan købes hos boghandleren eller via Internet:
www.djoef.dk/flhome.htm

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Gothersgade 133 · Postboks 2126 · 1015 København K
Telefon 33 95 97 00 · Fax 33 95 99 97 · e-mail fl@djoef.dk